

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

3 Vtrum causis efficientibus possit esse aliqua libere agens si prima causa
ex necessitate operatur: & in vniuersum An libertas actionis requirat
libertatem in omnibus causis in illam influentibus, vel ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

gnet, & resistat, & tunc in eo efficiendo vel non efficiendo, poterit cerni libertas. Vt in exemplo posito si admittamus in obiecto vel cognitione esse vim actiuam amoris, solum poterit voluntas illi actiuitati resistere alterutro è duobus modis, scilicet, vel remouendo obiectum seu considerationem eius, quod non potest prestare, nisi aliquid agendo seu volendo, vel non cooperando ipsi obiecto vel cognitioni, quod supponit voluntatem ipsam esse causam efficientem saltem partialem ipsius amoris, atque ita semper in indifferentia libertatis reducitur ad facultatem aliquid agendi, quatenus talis est.

XXII.
Libertas di-
uina qua-
li.

Dices tandem, in Deo esse perfectissimam libertatem, cum tamè illa formaliter non consistat in facultate agendi. Quod probatur, tum quia facultas agendi in Deo solum est respectu actionum ad extra, libertas autem formaliter & per se primo est in ipso actu amoris, qui est immanes in Deo, vt nostro more loquamur, tum etiam quia, vt infra dicemus, potentia actiua in Deo, est ratione distincta à voluntate; sola autem voluntas est potentia formaliter libera, vt paulo post dicemus. Respondetur nos loqui de libertate creata quæ proxime ac primario exercetur circa actus ipsiusmet facultatis liberae. Vt enim recte notauit Scotus in 1. dist. 39. §. Quantum ad primum dico quod voluntas, libertas intelligi potest aut in ordine ad diuersos actus immanentes in ipsa potentia, aut in ordine ad diuersa obiecta, aut in ordine ad diuersos effectus extrinsecos. Hæc vltima habitudo, seu indifferentia est posterior, & quasi consequens libertatem, quatenus potentia libere volens, est etiam efficax eorum, quæ vult, seu applicare potest potentiam, quæ illa efficiat. Secundus autem respectus est formaliter requisitus, & per se sufficiens ad libertatem si in eo sit indifferentia (tamen habere hanc indifferentiam in ipsomet actu immediate respectu obiectorum sine additione vel immutatione vlla est proprium solius Dei, vt infra ostendemus de ipso disputantes, & ideo libertas diuinæ voluntatis non est formaliter in facultate agendi, neque etiam est in facultate recipiendi, sed in sola eminentia quadam ipsius purissimi actus. At vero libertas creature non potest determinari ad obiecta, nisi intercedentibus aliquibus actibus secundis, qui addantur ipsi facultati liberae, respectu quorum sit indifferens per modum actus primi. Et respectu eorundem dicimus libertatem inesse huiusmodi facultati, quatenus est actiua talium actuum, & non formaliter quatenus receptiua est, vel ipsorum actuum, vel alterius rei, quæ ad ipsos ordinetur.

XXIII.
Secundum
Philosopho-
rum senten-
tiam.

Atque ita Philosophi omnes, præsertim Aristoteles, nostram libertatem declarant per potestatem agendi & non agendi, vel oppositum agendi, vt lib. 1. Magnor. Moral. capite 9. ait, in nostro arbitrio esse bona malaque facere, quod late prosequitur 3. Ethicor. præsertim cap. 5. bona autem & mala moralia, de quibus ibi est sermo, formaliter ac proprie consistunt in actualibus ipsius voluntatis. Vnde etiam huic veritati consonant similes Scripturæ locutiones; Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit, Ecclesiastici 31. & illa; Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Matth. 12. Quæ verba tractans Augustinus libro contra Adimant. Manich. cap. 26. In voluntatis potestate (inquit) positum est ita mutari, vt bonum possit operari. Et Methodius libro de liber. arbitrii per hoc libertatem declarat, quod homini data est potestas faciendi quæ velit, & familia leguntur apud Basilium homil. quod Deus non sit author malorum, Nazian. orat. 1. & alios infra referendos. Ac denique Concil. Trident. Sess. 6. cap. 4. & Can. 4. & 5. vt nostræ voluntatis libertatem tueatur, docet, eam in suis actibus non mere passiuè se habere, sed actiue illos operari, insinuans vsum libertatis consistere in actione, facultatem autem libertatis in potentia aliqua quate-

nus actiua est. Atque ita simul probatum relinquitur inter causas efficientes creatas aliquas esse liberae agentes, quod in præsentī disputatione principaliter intendimus.

Iam vero occurrebat declarandum, quænam sit hæc facultas sic libera in agendo. Item qualis sit indifferentia eius, & in quo posita sit. Sed hæc inter soluenda argumenta tractabuntur: singula enim ex argumentis propositis graues postulant difficultates.

SECTIO III.

Vtrum in causis efficientibus possit esse aliqua libera agens, si prima causa ex necessitate operetur: & in vniuersum an libertas actionis requirat libertatem in omnibus causis in illam influentibus, vel in vna sufficiat.

Primum igitur argumentum petit in primis, an prima causa libere operetur vel ex necessitate naturæ; sed hoc tractandum est infra in propria disputatione de diuinis perfectionibus, sic supponimus non necessario, sed libere efficere quiddam propria extra se efficit, quod non solum fide certum est, sed etiam naturali ratione sufficienter probari posse credimus, vt dicto loco ostendemus. Atque ita solutum manet illud primum argumentum, negando antecedens.

Adhuc tamè manet circa idem argumentum hypothetica quæstio, vtrum licet Deus ageret ex necessitate naturæ adhuc intelligi posset causa creatali bere efficiens: hæc enim quæstio controuersa est inter Scotum, & præcipuos sectatores D. Thom. Ille enim absolute negat fieri posse vt causa secunda libere efficiat, si prima agit ex necessitate naturæ: putatque Aristotelem, vel quemcunque alium Philosophum, qui illa duo simul docuit, scilicet, Deum necessario, & hominem libere operari contradictoria docuisse. Fundamentum Scoti est supra tactum in primo argumento, scilicet, quia causa secunda non agit, nisi mota à prima; vnde si prima necessario agit, & mouet, secundum eadem necessitate moueri & agere, necesse est. Ita habet Scotus in 1. dist. 1. quæst. 1. dist. 4. quæst. 4. distinct. 38. ad 1. distinct. 39. §. Quantum ad primum, & in 1. dist. 1. quæst. 3. & idem sententiam sectatores Scoti, vt videlicet apud Cordubam in 1. lib. qu. 55. dubio. 4. & eandem sententiam sequuntur nonnulli ex modernis Commentatoribus D. Thom. part. quæst. 19. art. 8.

Alij vero antiquiores existimant ex illa hypothese, quod Deus ex necessitate naturæ operetur, non sequi omnem causam secundam ex necessitate operari, sed posse esse effectum contingentem ratione causæ proximæ; quamuis prima naturali necessitate influat. Fundamentum est, quia quando effectus pendet à pluribus causis, potest habere peculiarem conditionem, aut defectum ratione vnius causæ, & non ratione alterius. Sic enim ex duobus assensibus præmissarum, altero certo, & altero incerto efficitur assensus conclusionis incertus, & ex causa prima perfecta, & secunda defectuosa, sequitur effectus imperfectus, quia vt dicitur, bonū ex integra causa, & malum ex quocunque defectu. Sic igitur, vt effectus sit liber aut contingens, sufficere potest libertas causæ secundæ, quamuis causa prima necessario operetur. Nam, cum effectus pendeat ab vtraque causa, vt quodque influxus requiritur, vt sequatur effectus: vt autem non sequatur, satis est quod altera causa desit & pari ratione vt effectus necessario sequatur, necesse est vtramque causam ex necessitate influere: vt autem sit liber vel contingens, satis est, vt altera possit non

non influere. Ita fere Caietanus 1. part. quæst. 14. art. 1. circa ad 1. & quæst. 19. art. 8. & Ferrar. 2. cont. Gent. res. cap. 67. circa rationem 7. & Capreol. in 1. dist. 38. qui hanc sententiam tribuunt D. Tho. eo quod prædictis locis dicat, quamvis scientia Dei sit causa necessaria, ab ea prodire effectus contingentes quia influxus eius modificatur in causa secunda, & similia habet idem Divus Thomas quæst. 2. de veritate art. 14. ad 5. & quæst. 5. art. 9. ad 10. Eandem opinionem tenet Gabriel, in 1. dist. 38. quæst. unica. art. 1. part. 2. illius, & Palacios disput. 2.

IV. Vtrique ex his sententiis aliquid verum continet, neutra tamen exactè rem declaravit aut confirmavit: illa enim conditionalis seu hypothetica quæstio plures potest habere sensus, quos oportet distinguere; nam iuxta illos diuersis modis quæstio definienda est.

Primus quæstionis sensus, eiusque resolutio.

V. Primus igitur sensus est, si in prima causa non esset libertas in agendo, an posset esse in aliqua causa secunda. Et in hoc sensu negandum omnino est posse ullam causam secundam esse liberam, si prima non sit. Quo sensu verum est, quod Scotus ait, hallucinatos fuisse Philosophos dicentes, Deum agere ex necessitate naturæ, homines vero libere, quamquam nec Scotus hunc sensum intendat, nec ratio eius iussum probet, ut videbimus. Ratio ergo prima est, quia si Deus non habet libertatem, non est unde creatura illam participet. Dices: eodem modo argumentari quis posset, quia Deus non habet sensum, non esse unde creatura illum participet. Respondeo non esse simile, quia libertas ut sic pertinet ad perfectionem simpliciter, quæ si in Deo non sit formaliter, neque in creatura esse potest. Unde similis argumentum est, quod si in Deo non esset cognitio, etiam in creatura esse non posset, & consequenter neque intellectus, neque sensus. Secunda ratio est, quia si aliqua causa secunda est capax libertatis, maxime intellectualis creatura. sed si in Deo non est libertas in agendo, neque in creatura intellectuali esse potest: ergo. Probat minor; nam Deus est intellectualis per essentiam, creatura per participationem: ergo quicquid perfectionis in gradu intellectuali excogitari potest, unde oriatur libertas excellentiori modo est in Deo. Vt, verbi gratia, perfectio intelligendi, vniuersalis cognitio bonorum omnium, immaterialitas potentiarum, non necessaria connexio cum extrinsecis bonis seu independentia ab externis rebus, vel si quid aliud eiusmodi est, quod vel ex parte obiecti, vel ex parte subiecti seu propriæ naturæ esse possit ratio libertatis, quicquid (inquã) huiusmodi est, excellentiori modo in Deo inuenitur. Si ergo hæc omnia in Deo satis esse non possunt ut sit in agendo liber, neque in creatura satis erunt.

VI. Obiicies: Libertas requirit perfectionem admiſſam alicui imperfectioni, nimirum potentialitati, vel mutabilitati, & ex hoc capite potest non esse euidens illa consecutio. Unde nos etiam fatemur in creatura esse libertatem cum indifferentia ad varios actus, non tamen in Deo. Respondetur negando assumptionem, nam libertas præcise & absolute sumpta, nullam includit imperfectionem, quia saluari potest cum indifferentia ad obiecta, vel effectus, absque ulla compositione vel potentialitate respectu diuersorum actuum, solumque dicit dominium quoddam & independentiam, respectu talium rerum seu obiectorum. Atque hoc modo est libertas in Deo, quia est libertas per essentiam in creatura vero est tantum per participationem, & ideo habet illam imperfectionem adiunctam, quam includit indifferentia ad diuersos actus, in qua quicquid est potentialitatis & compositionis, imperfectionis est; supposita vero hac imperfectione, ipsa indifferentia & dominatus in pro-

prium actum, perfectionis est, quæ perfectio non posset participari à creatura, nisi in Deo esset ipsa perfectio libertatis pura & sine imperfectionibus. Neque contra hunc sensum procedit ratio secundæ sententiæ; nam illa supponit quidem, stante necessitate Dei in agendo, esse causas secundas liberas, cuius oppositum ostendimus sequi ex prædicta hypothefi.

Secundus quæstionis sensus, eiusque resolutio.

VII. Secundus quæstionis est, si per impossibile contingeret, Deum agere ex necessitate naturæ; creaturam autem habere facultatem agendi ex natura sua liberam, an Deus propter suum naturalem modum agendi, impediret in creatura vsum libertatis, ita quod de facto non haberet actionem liberam, etiam si haberet potentiam liberam. Et quidem pars negatiua videtur manifeste sequi ex quorundam Thomistarum opinione, qui existimant ad liberam actionem creaturæ satis esse, quod per facultatem ex se liberam operetur, & quod ab obiecto non necessario trahatur, seu ad vnum determinetur. Hæc autem duo non auferret Deus, etiam si ex necessitate natura tota sua potestate in voluntate, & cum voluntate creata ageret: ergo non obstante illo modo agendi Dei, adhuc creatura libere ageret.

VIII. Hoc vero fundamentum falsum est, & magnam præbet occasionem errandi in hac materia. In primis enim non satis distinguit inter hæc duo, scilicet, habere facultatem liberam, & habere expeditum liberum vsum talis facultatis, cum tamen valde distincta sint; nam illud prius ad solam potentiam seu actum primum pertinet: hoc vero posterius ad actum secundum. Quamvis autem actus liber esse non possit absque facultate libera, quia actus secundus & vitalis essentialiter supponit primum: at vero facultas libera potest esse absque vsum libertatis: non solum quando non operatur, sed etiam si dum operatur, impeditur, ne illud dominium habeat suum actum, quod ex natura sua habere posset. Consistit enim hoc dominium in potestate non agendi id, quod quis agit, vel aliud agendi. Fieri autem potest ut agens alioqui ex se indifferens, ita feratur, vel determinetur ad agendum ab alio superiori agente, ut respectu talis actionis, seu modi agendi non habeat potestatem non agendi, & sic retinendo innatam facultatem liberam, potest priuari vsum libertatis. Confirmatur; nam omnes Theologi docent posse Deum inferre necessitatem voluntati nostræ; tunc autem non auferret facultatem liberam, quia hæc non distinguitur à voluntate ipsa, sed impediret liberum vsum eius, & in necessarium commutaret. Sunt ergo illa duo distinguenda: potestque facere Deus ut facultas ex se libera, & manens libera in actu primo circa aliquod obiectum, non libere feratur in illud, sed ex necessitate aliqua motione, quæ vsum libertatis impediatur. In quo videntur conuenire Theologi in 2. dist. 15. idque supponit D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4. & tenet Scot. in 4. dist. 49. quæst. 6. §. Duo ergo.

IX. Ex quo vltius sequitur falsum esse quod illa sententia supponit ad vsum & actum liberum satis esse facultatem ex se liberam, & obiectum ex se indifferens, seu quod per se non sufficiat ad inferendam necessitatem facultati. Nam hæc sententia supponit nullam causam posse inferre necessitatem voluntati, nisi obiectum vel mediante obiecto, quod falsum est; nam etiam Deus potest inferre necessitatem voluntati, non ut obiectum, sed ut agens infinitæ potentie. Imo si voluntas solum ab obiecto necessitatem pati posset, nunquam posset extrahi à suo connaturali operandi modo, aut necessario moueri, nisi quando ipsa ex natura sua, & intrinseco impetu necessario fertur. Nam obiectum ut obiectum, non mouet voluntatem præternaturali modo, sed maxime connaturali

rali & intrinseco, & idem obiectum in suo genere non mouet necessario potentiam alioqui liberam, nisi quando ipsa, respectu talis obiecti non est libera: ergo si voluntas solum potest necessitari medio obiecto, reuera non necessitatur circa id ad quod de se erat libera, ut in patria voluntas necessitatur à Deo, ut obiecto clare viso, quia ipsa de se respectu talis actus non est libera.

X.

Atque ita fit, ut iuxta illam sententiam Deus nunquam possit necessitare voluntatem ad actum, ad quem ipsa ex se est libera; nam vel Deus proponit obiectum ex se sufficiens ad mouendum necessario voluntatem, & tunc reuera voluntas non est ex se libera ad talem actum, & ita nullam patitur extrinsecam necessitatem, vel proponit obiectum quod in suo genere est potens necessario mouere voluntatem, & ex vi talis obiecti nunquam voluntas necessario mouebitur; nisi aliunde Deus inferat necessitatem. Dices; Potest proponi obiectum de se insufficiens ad necessario mouendum, eo tamen modo, vel sub tali iudicio, ut necessitatem inferat voluntati. Respondetur primum id fieri non posse absque iudicio falso, nimirum iudicando esse summum bonum, vel bonum necessarium quod tale non est, quod iudicium Deus immittere non potest. Deinde etiam illo posito voluntas tunc non moueretur ut potentia ex se libera, sed ut potentia determinata ad vnum, quia sicut natura sua fertur non tantum in verum bonum, sed etiam in bonum apparens, ita natura sua nata est necessaria fieri in bonum appetens necessarium. Atque ita nunquam saluatur quod voluntas possit necessitari à Deo ad actum, quem ex se libere eliceret. Quod sane falsum est, & contra communem sententiam, derogatque omnipotentia Dei. Nam cum ipse sit voluntatis author & dominus, potest quomodo voluerit ipsam mouere ac impellere ut necessario agat, vel impedire, ut omnino non agat. Et confirmatur; nam potestas quam voluntas creata habet ad volendum vel nolendum, non est infinita efficacia cum sit commensurata finitæ virtuti talis potentia: ergo in vtraque potest vinci & superari ab intrinseco agente infinitæ virtutis, ut est Deus: potest ergo à Deo ita moueri creata voluntas ad volendum obiectum alioqui de se indifferens, ut voluntas sic mota impotens omnino sit ad resistendum, vel utendum potestate, quam habet ad nolendum tale obiectum. Imo hoc pertinere ad diuinam omnipotentiam, aliquando docere videtur Augustinus, & non immerito, cum in illo effectu vel motione nulla innoluitur repugnantia. Tunc igitur quamuis voluntas ex se libera sit, & ab obiecto non moueatur ex necessitate, nihilominus vsus ipse & actus non est liber ipsi voluntati, quia non permittitur à superiori agente uti sua libera facultate: neque ipsa habet potestatem respectu superioris agentis ad resistendum illi sua absoluta potestate utenti.

XI.

Igitur ad actum seu vsum liberum voluntatis non satis est facultas ex se libera cum indifferentia obiecti seu iudicii, nisi etiam superior causa nullam vim seu præternaturalem efficaciam inferat, sed voluntatem ipsam finat suo connaturali modo operari, ut Patres etiam Ecclesiæ loquuntur, quos statim indicabo. Non est ergo solidum illius sententiæ fundamentum. Quapropter videndum nunc superest, an posita illa hypothesi, quod Deus ageret ex necessitate naturæ, & in homine esset, facultas ex se libera, nihilominus recte sequatur nullum fore tunc in voluntate creata vsum seu actum liberum.

XII.

Si Deus ageret ex necessitate naturæ, nullum in causis esset liberum suum exercitium.

Et in hoc sensu dicendum videtur, data illa hypothesi nullum relinqui vsum libertatis in agente creato. Atque in hoc etiam sensu verè dicitur ab Scoto, errasse Philosophos ponentes Deum agere ex necessitate naturæ, & admittentes effectus liberos & contingentes à causis secundis. Ratio vero Scoti nec procedit in hoc sensu, nec mihi probatur, ut infra dic-

cam. Propria ergo ratio sumenda est ex paulo antea dictis, quia Deus potest per infinitam suam potentiam ita mouere voluntatem ut necessitatem illi inferat, ut probatum est, idemque posset etiam, si ex necessitate naturæ ageret, quia tunc non ponitur esse minoris potentia, sed solum minoris indifferentia seu libertatis: sed si Deus ageret ex necessitate naturæ, dum in voluntatem ageret creatam, ageret quanta efficacia posset: ergo semper ageret necessitatem illi inferendo, atque ita nunquam esset in agente creato libertatis vsus. Minor patet, quia hæc est conditio naturalis agentis, ut agat quantum potest, quia non habet facultatem temperandi suam actionem, seu magis vel minus illam applicandi; quia hoc non fit, nisi per potentiam liberam.

Sed dicerent fortasse Philosophi, Deum agendo ex necessitate naturæ, non semper agere quantum absolute posset, sed quantum natura causarum secundarum exigit à quibus determinatur ut magis vel minus ut hoc vel illo modo agat. Sed in primis nos non loquimur, nisi ex hypothesi, quod diuina potentia habeat absolutam necessitatem in agendo. Deinde addimus, quacunque ratione dicatur Deus agere ex necessitate naturæ, & non ex libertate, non posse determinationem actionis suæ habere ex capacitate naturali causæ secundæ; nam potentia Dei non respicit adeque illam capacitatem, sed ampliore; ergo non potest ab illa determinari. Curenim ab ea ita limitaretur, ut nunquam posset plus agere: cum maiorem habeat potentiam? Fateor quidem ex illa hypothesi, & ex infinitate potentie Dei sequi multa impossibilia; nihilominus tamen illa posita, per locum extrinsecum sequitur Deum per potentiam suam semper ita mouere voluntatem creatam, ut ei necessitatem inferat. Ideoque Sancti Patres diuine sapientia, & libere providentiæ tribuunt, ut in agendo & mouendo voluntatem creatam ita sese accomodat, ut ei vim non inferat, sed eam suo modo se mouere sinat. Ut videre licet apud Augustinum de prædestinatione & gratia cap. 15. Prosperum ad obiect. Gallor. capite 1. & 11. Cyrillum libro 4. in Ioann. cap. 7. Damascen. lib. 2. de fide, cap. 30.

Neque contra hanc decisionem questionis in hoc sensu procedit fundamentum secundæ sententiæ: quia ad libertatem actus, vel contingentiam effectus non satis est, quod causa secunda sit secundum se libera seu contingens, sed oportet ut quatenus talis est, suam actionem exercere sinatur, quia alias solum materialiter (ut ita dicam) est libera: non verò agit ut libera: actio autem non sumit suam rationem & denominationem à causa materialiter sumpta, sed prout actu influente. Illa autem ratio non probat, necessitatem Dei in agendo non impedire liberum vsum facultatis creatæ. Neque etiam Diuus Thomas ibi citatus, & in hoc vel in priori sensu contradicit, quia non agit de absoluta Dei necessitate in agendo, sed de necessitate immutabili, quæ non excludit absolutam libertatem, ut infra declarabimus in disputatione de Deo.

Tertius questionis sensus, eiusque resolutio.

Tertius questionis sensus est, si Deus ageret ex necessitate naturæ, & non plus ageret, neque alium concursum aut motionem præberet voluntati libere creatæ, quam modo præbet, an nunc tolleret contingentiam actionis, & impediret vsum libertatis. Qui sensus est valde diuersus à præcedentibus, & ex pluribus suppositionibus procedit ut satis constat. Unde in proxima assertionem præcedente diximus ex necessitate actionis Dei fore impedimentum vsus libertatis quia motio esset maior, quam nunc fit, si super liberè concurrente: nunc autem inquirimus, si supponamus motionem non esse maiorem, neque diuersam in magnitudine (ut sic dicam) sed solum in modo

do dandi illam, quia nimirum eadem, quæ nunc libere datur, tunc ex necessitate naturæ daretur an ex hoc præcisè sequatur impediri vsum libertatis, & tolli contingentiam rerum. Et in hoc sensu videtur procedere sententia & ratio Scoti.

Dicendum vero cenſeo, etiam si prima causa ageret ex necessitate naturæ illo modo, non impeditur vsum libertatis, neque ablaturam omnem contingentiam effectuum causarum secundarum. Et quoad hoc approbo secundam sententiam supra adductam, quia licet plures causæ concurrant ad vnum actum, ut ille sit liber, satis est quod causa proxima libera sit, & quod per cooperationem alterius causæ non extrahatur à suo naturali operandi modo: ita vero contingeret in eo casu: ergo. Maior sufficienter probatur fundamento secundæ sententiæ; nam licet plures causæ concurrant, & omnes præter vnam, quantum est ex se, necessario operentur, si vna potest ex sola sua libertate non elicere actum, id satis est, ut effectus sit liber seu contingens: quia simpliciter potest non esse; neque necessarius modus agendi cæterarum causarum impedit vsum huius potestatis in altera causa, ut supponitur ex dicta hypothese. Et declaratur facile probando minorem, quia Deus in eo casu non moueret fortius aut vehementius voluntatem creatam, quam nunc mouet, sed nunc motio Dei non extrahit voluntatem à suo connaturali operandi modo: ergo neque tunc immutaret; nam, quod illa motio vel concursus ex parte Dei libere aut necessario debeat, nihil refert ad effectum quem ad extra producit, si ipse concursus, vel motio in se non est maior.

XVII. Vnde arguuntur secundo, quia aliàs sequeretur actum voluntatis nostræ nunc non esse liberum, quia Deus ad illum libere concurrat: consequens autem est falsum, tum quia formaliter & immediate ego non habeo dominium in meo actum ob libertatē Dei, sed ob libertatem meam; tum etiam, quia alias appetitio equi vel leonis esset libera, quia Deus ad illam libere concurrat: est ergo actus liber respectu alicuius causæ, qui ita fit ab illa, ut sit in ea potentia & facultas ad non efficiendum illum, non obstantibus aliis causis ad eundem actum concurrentibus, siue illæ quantum est ex se naturaliter, siue libere concurrant ita verò se gereret voluntas creata in prædicto casu, ut ostensum est: ergo.

XVIII. Tercio probari idem potest non solum satisfaciendo fundamento Scoti, sed etiam retorquendo illud; nam, si esset alicuius momenti, probaret etiam nunc tolli contingentiam effectuum, & vsum libertatis ab omni actu causæ secundæ, quatenus ab illa est, nihilque esse liberum nisi per respectum ad libertatem primæ causæ. Consequens autem non solum est contra rationem naturalem, sed etiam contra fidem, quia aliàs non possent actus liberi nobis imputari. Sequela vero probatur, quia etiam nunc causa secunda non agit, nisi mora à prima, seu concurrente prima: & nunc etiam causa prima prius naturæ influit seu mouet eadem prioritate, qua moueret, si ex necessitate naturæ ageret. Est etiā hæc motio Dei nunc æque efficax ut supponitur, & probari etiam potest ipso argumento Scoti, quia non fiat, Deus mouere. & creaturam non moueri: ergo posita Dei motione necessario mouetur voluntas creata: ergo si talis motio data à Deo ex necessitate naturæ, tolleret libertatem in actu voluntatis humanæ, etiā nunc tollit, quia æque antecedit. Vel certe si nunc non tollit, quia licet aliqua ratione antecedit, tamen absolute datur dependenter ab ipsa voluntate creata, ut mox explicabimus, eadem ratione in prædicto casu non tolleret, quia licet daretur necessario ex parte Dei, nihilominus daretur etiam dependenter à libero arbitrio creato.

XIX. Nec satisfaciit responsio Scoti, scilicet, quod si Deus ageret ex necessitate naturæ, motio eius esset sim-

pliciter necessaria, & ita tolleretur omnem contingentiam effectus; nunc autem est libera, & ideo non tollit illam: Hoc (inquam) non satisfacit, tum quia ad summum declarat saluari nunc contingentiam vel libertatem effectus respectu diuinæ voluntatis, non vero respectu causarum secundarum: tum etiā quia si intelligat, data illa hypothese, motionem Dei fore absolute necessariam, id est, necessario ponendam in re, falsum sumit: solum enim esset necessaria, quantum esset ex parte Dei: quia tamen simul penderet à voluntate creata, nec posset in re poni sine illa, ideo non esset absolute necessaria. Itaque diceretur tunc Deus agere ex necessitate naturæ, quia esset ab intrinseca natura, & ex se determinatus ad concurrendum cum voluntate, tamen quia ille concursus non ponitur in re, nisi cooperante simul ipsa voluntate, ideo non poneretur in re cum absoluta necessitate, sed iuxta exigentiam cooperationis liberæ voluntatis.

Atque hinc colligitur generalis regula, quæ sententiam propositam confirmat, scilicet, nihil obstare libertati vel contingentie actus seu effectus, quod aliqua causa naturali necessitate ad illum concurrat dummodo aliqua cum indifferentia efficiat, respectu cuius effectus denominetur liber. Ratio huius satis declarata est explicando fundamentum secundæ sententiæ: amplius verò illustrari potest nonnullis exemplis. Vnum est iuxta probabilem sententiam, quod cognitio seu obiectum cognitum concurrat effectiue ad actum voluntatis; nam ille concursus, ut est à cognitione, naturalis est, & sine libertate, & nihilominus actus est simpliciter liber propter indifferentiam voluntatis. Vnde licet cognitio quantum est ex se ex necessitate naturæ influat, tamen quia eius influxus actualis in re non ponitur sine actuali influxu voluntatis, ideo absolute non est necessarius. Simile quid dici potest de influxu habitus concurrentis cum potentia libera, habitus enim ex se non habet indifferentiam aut propriam libertatem, sed ex necessitate naturæ operatur operante sua potentia. Aliud exemplum est de effectibus agentium naturalium, prout sunt ab ipsis, & à Deo: illa enim actio, quamuis à proximo agente sit ex necessitate naturæ respectu primæ causæ est libera, quia iuxta veram doctrinam Deus libere præbet concursum suum. Vnde ex potestate Dei absolute potest illa actio esse, & non esse, quamuis hæc potestas non sit in proximo agente. De facto tamen illa actio denominatur simpliciter naturalis, tum quia sicut ab agente proximo accipit suam determinationem & specificationem, ita & has denominationes: tum etiam quia, & generali quadam lege & definita voluntate, ita Deus concurrat ad has actiones iuxta exigentiam naturæ seu causæ secundæ. Quo sensu accipiendum est, quod dici solet, influxum causæ primæ modificare in secunda vel ex secunda. Sicigitur data hypothese, in qua versamur, actio esset libera ex habitudine ad causam secundam, quamuis prima ex necessitate naturæ præberet concursum suum.

Quocirca quod Scotus supra sumit, non posse eandem actionem esse necessariam respectu vnius causæ, & liberam respectu alterius, quia necessarium & contingens contradictorie opponuntur, vel non est verum, vel in quo sensu verum esse potest, non est ad rem. Quod enim duæ causæ possint, in eundem actum influere, altera libere, & altera ex naturali impetu naturæ, demonstratum est: in hoc ergo sensu non repugnat, eundem effectum esse contingentem & necessarium respectu diuersorum: nam ob eandem causam non est contradictio, cum contradictoria sumi debeant respectu eiusdem. Si autem necessarium sumatur, non tantum respectiue, seu absolute pro eo quod simpliciter non potest non esse: sic verum est repugnare, effectum esse necessarium, & habere contingentiam ab aliqua causa: tamen in hoc sensu

XX.

XXI.

Pna & ead dem actio an possit ab ead esse libera; alteri vero necessaria.

sensu non est verum esse necessarium illum effectum, ad quem concurret aliqua causa necessario agens: quia satis est quod respectu & quantum ex vi illius cause necessario fiat, cum quo stat, ut ex alio capite, seu respectu alterius, habere possit contingentiam, seu libertatem.

SECTIO IV.

Quomodo sit libertas vel contingentia in actione causa secunde, non obstante concursu prime, & consequenter quo sensu verum sit causam liberam esse, quae positis omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere.

I.

Ecce difficultas petitur in secundo argumento posito in principio sectionis secundae, illamque etiam attingit Scotus illo argumento, quod causa secunda, seu voluntas creata non potest quicquam agere, nisi mota à prima, sed cum mouetur à Deo, necessario ipsa se mouet: ergo motus illius respectu eiusdem nunquam est liber & contingens. Maior in terminis est D. Thom. 1. p. quæst. 105. art. 1. ad 3. & art. 4. & 5. & probabitur infra, dum agemus de dependentia secundarum causarum à prima. Minor autem est eiusdem D. Thom. 1. 2. quæst. 10. art. 4. ad 3. ubi dicit: *Impossibile est, Deum mouere voluntatem, & voluntatem non moueri.* Et facile suaderi potest tum ex efficacia & perfectione diuinæ motionis, tum ex mutua relatione inter mouere, & moueri. Alio modo proponitur eadem difficultas; nam causa libera est, quæ positis omnibus requisitis ad agendum potest agere & non agere: sed vnum ex requisitis ut causa secunda agat est motio Dei, quæ posita non potest agere, & non agere, sed necessario agit, sicut illa non posita, necessario non agit: ergo repugnat illa definitio omni causæ secundæ, atque ita respectu illius nulla est contingentia vel libertas, sed tantum respectu primæ.

Prior dicendi modus proponitur.

II.

Hæc difficultas est vna ex præcipuis huius materie, & occasionem præbet amplius declarandi quid sit causa libera, seu quas condiciones requirat, ubi simul exponetur communis ac recepta definitio causæ libere. Authores ergo quos supra retuli, ponentes totam rationem libertatis in indifferentia obiectiua (ut sic dicam) facile expedient præsentem difficultatem, dicentes liberam potentiam esse illam, quæ positis omnibus requisitis ex parte ipsius adhuc manet indifferens seu non determinata ad vnum, ex vi obiecti, & ideo nihil obstat vsui libertatis, quod posita motione primæ causæ iam voluntas manet ad vnum determinata, ita ut non possit non exercere actum ad quem mouetur. Atque in hoc sensu ad soluendam priorem difficultatem applicatur communis illa distinctio de necessitate in sensu composito & in sensu diuiso; nam quod voluntas mota à Deo necessario operetur, solum est necessitas in sensu composito, & ideo non repugnat libertati actus sic necessarii. Ad posteriorem autem difficultatem respondendum limitando maiorem & communem definitionem liberæ facultatis, quod, scilicet, sit illa, quæ potest agere & non agere positis omnibus requisitis nimirum ex parte intellectus, & ipsius voluntatis non vero ex parte Dei. Quam modificationem ante hos modernos authores indicauerat Almainus in suis moralibus quam tamen non approbat, licet non satis eam impugnet.

III.

Vnde prædicti noui Theologi aliam commentati sunt definitionem actus liberi, scilicet esse motum voluntatis factum ex tali iudicio rationis, quod per

se, vel per obiectum quod proponit sufficiens non sit ad determinandam voluntatem ad vnum. Quam confirmant primo, quia tota libertas voluntatis oritur ex iudicio rationis: ergo optime & sufficienter definitur actus liber per ordinem ad tale iudicium, seu, quod idem est, per ordinem ad omnia requisita ex parte intellectus & voluntatis. Secundo, quia ad libertatem sufficit indifferentia obiecti, & non requiritur indifferentia potentie, ut patet in voluntate diuina, quæ de se semper est determinata ad vnum, tamen, quia obiecta creata sunt illi indifferentia, id satis est ut libere ea velit: idem ergo satis erit ad liberum actum voluntatis.

Refutatur dicta sententia.

Tota hæc doctrina procedit ex falso fundamento, ut in proxima sect. præc. probaui, & occulio erandi fuisse videtur, quia non distinguitur satis inter radicem libertatis, & formalem libertatem potentie & actus. Indifferentia enim iudicii est radix libertatis, ut supra tactum est, & est communis Theologorum sententia; non est tamen ipsa formalis libertas, quia ipsum iudicium non est liberum in se, neque est proxime à potentia formaliter libera, ut dicam infra, sed dicitur indifferens obiectiue, seu ex parte obiecti, quia proponit obiectum ita indifferens, ut non trahat ex necessitate voluntatem. Atque hinc est ut iudicium indifferens sufficienter iudicet in tali natura, quæ sic iudicare potest, facultatem aliquam formaliter liberam, & consequenter etiam vsum seu actum liberum, si talis facultas modo sibi proprio operari sinatur, nullamque extrinsecam vim patiatur qua cogatur, vel proprius loquendo necessitetur, ut in obiectum tendat alioqui de se indifferens. Hoc enim esse possibile, supra probatum est, ex quo merito intulimus, absolute & absque prædicta limitatione non satis esse ad vsum liberum iudicium indifferens, & facultatem ex se se liberam.

Ex quo vltius colligimus, non recte limitari ceptam descriptionem facultatis liberæ, scilicet: *Quæ positis omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere*, non recte (inquam) limitari ad requisita ex parte iudicii, & ipsius voluntatis, quia concurrentibus omnibus requisitis ex parte iudicii, & existentibus ipsa facultate de se libera, potest in ipso vsu non esse libera, seu, quod idem est, potest actus non esse liber: ergo ut illa definitio comprehendat non solum facultatem liberam in se ipsa (ut sic dicam) seu in actu primo, sed etiam vsum seu actum liberum, non sufficienti illa requisita. Vnde huius temporis hæretici, cum videant nos operari ex iudicio & aduertentia rationis, & ab ipsis obiectis non ferri aut determinari ex necessitate, nihilominus aiunt nos non libere operari, eo, quod ab ipso Deo necessitatem patiamur. In quo quidem errant asserentes ita Deum de facto in nobis semper operari, quod repugnat dei, & diuinis Scripturis, ac recte rationi, non errant tamen in illatione, nimirum, quod si Deus infert extrinsecam necessitatem actui, non est de facto liber, nec etiam errarent si solum dicerent, vel hunc modum operandi Dei esse possibilem, vel illo posito, non sufficere ad vsum liberum indifferentiam iudicii.

Vel vltius infertur, non satis fieri difficultatibus positis per responsiones illius sententia. Nam distinctio illa sensus compositi & diuisi, quæ prior expeditur difficultas, licet recte explicata satis faciat, ut infra videbimus, tamen ita generatim sumpta satis esse non potest; nam ostendimus necessitatem aliquam etiam in sensu composito, repugnare vsui libertatis, eumque destruere. Et patet facile ex dictis; nam Deus aliqua motione & actiuitate sua potest inferre necessitatem voluntati, & tunc actus non esset necessarius in sensu diuiso, quia voluntas de se, & secula illa